

Σύρος, το νησί που καλοδέχτηκε τους πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής

[/ Αφιέρωματα](#) / [Γενικά Θέματα](#) / [Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα](#)

«Από την Σύρον. Το φιλόανθρωπον νησί» έγραφε στις 25 Ιουνίου 1923 ο Άριστος (Περίδης)

Είναι γνωστή ως η «Αρχόντισσα των Κυκλάδων». Ενδεχομένως όμως να είναι λιγότερο γνωστή για την αγκαλιά που άνοιξε στους τσακισμένους της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Σύρος, Σεπτέμβριος 1922. Στο νησί φτάνουν 7.800 πρόσφυγες. Για τους περισσότερους είναι ο πρώτος σταθμός του ταξιδιού προς τη νέα ζωή. Περίπου 2.800 παρέμειναν όμως στην Ερμούπολη – στη συντριπτική τους πλειοψηφία προέρχονταν από τη Σμύρνη, αλλά υπήρχαν και από τα Βουρλά, τη μικρασιατική Σπάρτη, τον Βουτζά, την Κρήνη, τη Φώκαια, το Αϊδίνι.

Στην Ερμούπολη οι πρόσφυγες δεν είναι ξένο σώμα – σε αντίθεση με ό,τι συνέβη σε

άλλες περιοχές. Και αυτό γιατί η πόλη η πρωτεύουσα του νησιού κατοικούνταν από πρόσφυγες του 1821 που είχαν φτάσει από τη Μικρασία, τη Χίο, τα Ψαρά και την Κάσο.

Στις 25 Ιουνίου 1923 ο Άριστος (Περίδης) έγραψε στην εφημερίδα Ελεύθερος Λόγος άρθρο με τίτλο «Από την Σύρον. Το φιλάνθρωπον νησί»:

Εάν επρόκειτο να απονεμηθή βραβείον φιλοξενίας και φιλανθρωπίας εις μίαν από τας πόλεις της Ελλάδος, αι οποίαι ήπλωσαν τους βραχίονας για να αγκαλιάσουν τους δυστυχισμένους πρόσφυγας, δικαιωματικώς το βραβείο αυτό έπρεπε να το πάρη το φιλόξενο νησί του Αιγαίου, η ауροφίλητη Σύρος. Μόνο όσοι ευρέθησαν στο νησί αυτό τις πρώτες μέρες της Μικρασιατικής τραγωδίας είνε εις θέσιν να βεβαιώσουν τι έκαμαν οι κάτοικοί του για τα θύματα μιας μοιραίας συμφοράς, μιας θεϊκής κατάρας. Εκείνο το οποίο είδαν τα μάτια μας στον προβλήτα του Τελωνείου, είνε αδύνατον να περιγραφή. [...]

Χιλιάδες Συριανοί και Συριανές, άλλοι με ψωμιά στα χέρια, άλλοι με κουτιά λουκούμια, άλλοι με σταμνάκια νερό, Στρατός ολόκληρος, Στρατός της Σωτηρίας, της Φιλανθρωπίας, της Πονοψυχίας από όλα τα άκρα του νησιού εξεστράτευσε για να ανακουφίση τους δυστυχισμένους πρόσφυγας, οι οποίοι επλήρωναν όλη αυτή την αδελφική αγάπη με θερμά δάκρυα ευγνωμοσύνης.

Γενικό πλάνο προσφύγων στην πλατεία ή στο λιμάνι της Σύρου, πιθανότατα κατά τις πρώτες ώρες άφιξης
(φωτ.: Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου)

Το ένα κατόπιν του άλλου κατέπλεαν τα φορτηγά και ένα-ένα απεβίβαζε το φορτίον της δυστυχίας και του πόνου. [...] Σε τρεις μέρες το φιλόξενο νησί μας πλημμυρίζει από γριές, μωρά και γέρους 6.000 περίπου πρόσφυγας. Καθ' ένας απ' αυτούς τους δυστυχείς εκτός της δυστυχίας του, δεν φέρει μαζί του ούτε ένα κουρέλι για να σκεπάσει την αθλιότητά του. [...]

Τα μέλη της επιτροπής, ένας κι ένας, βοηθούμενοι από όλους τους κατοίκους της νήσου, τρέχουν τρία μερόνυχτα άγρυπνα, νηστικά, για να μας πουν μετά τρεις μέρες, ότι κανένας πρόσφυξ δεν κοιμάται στο δρόμο. Όλοι στεγασμένοι και στεγασμένοι όχι κακοίν κακώς.

Πώς συνετελέσθη το θαύμα αυτό, πώς κατορθώθη ν' αρχίση από την πρώτη η παροχή ψωμιού, πώς σε λίγες μέρες άρχισεν η παροχή συσσιτίου και πώς σε μια βδομάδα συνάχθηκαν απάνω από 100 χιλιάδες δραχμαί ως πρώτη προσφορά, αυτό μόνο το οργανωτικό δαιμόνιο του Συριανού το ξέρει.

[...] Δεν ξέρουμε εμείς οι πρόσφυγες τι μας επιφυλάσσει ακόμα η μοίρα, αλλ' αν πρόκειται να αφήσουμε μια μέρα το φιλόξενο νησί, θα τ' αφήσουμε με τον ίδιο πόνο, που αφήσαμε την ωραία μας Σμύρνη και τα σπιτάκια μας.

Οικογένειες σε καταυλισμό. Από τις πρώτες μέρες της εγκατάστασης (φωτ.: Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου)

Το ορφανοτροφείο

Και στη Σύρο μεγάλη φιλανθρωπική δράση ανέπτυξε η αμερικανική οργάνωση Near East Relief, αναλαμβάνοντας την περίθαλψη, εκπαίδευση και επαγγελματική

αποκατάσταση χιλιάδων ορφανών.

Από το 1923 στο νεοσύστατο Αμερικάνικο Ορφανοτροφείο Σύρου φιλοξενήθηκαν χιλιάδες παιδιά.

Το ορφανοτροφείο στεγάζονταν στην Ερμούπολη κοντά στους πρόποδες του λόφου Αυγό και για την ανέγερση του απαλλοτριώθηκε μεγάλη έκταση. Χτίστηκαν τρεις μεγάλες δομές αρρένων, θηλέων και προσωπικού, όλα με έξοδα του φιλανθρωπικού ιδρύματος Near East Relief Foundation.

Οι μορφωτικές υπηρεσίες του Ορφανοτροφείου ήταν ποικίλες και πρότυπες για τα δεδομένα της εποχής. Λειτουργήσε μέσα εξατάξιο και διθέσιο σχολείο, όπως και ξεχωριστά ειδικευμένα τμήματα για την επαγγελματική αποκατάσταση των τροφίμων (κέντημα, βιβλιοδεσία, η τέχνη του τσαγκάρη κ.λπ.).

Στα παιδιά δινόταν η ευκαιρία αργότερα να σπουδάσουν στο γυμνάσιο και στο πανεπιστήμιο του νησιού. Πολλές μαρτυρίες προσφύγων πρώτης και δεύτερης γενιάς που μαθήτευσαν εκεί μιλούν για το υψηλό επίπεδο στην εκπαίδευση, στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και στην υγιεινή.

Ιστορική φωτογραφία του ορφανοτροφείου της Near East Relief στη Σύρο (φωτ.: Near East Foundation)

Το ίδρυμα λειτούργησε μέχρι και το 1929, ενώ αργότερα έγινε στρατόπεδο. Σήμερα εκθέτονται φωτογραφίες και εκθέματα από την καθημερινή ζωή του ιδρύματος, σε ένα μικρό μουσειακό χώρο μέσα στο στρατόπεδο.

Η εξομοίωση

Δεν χρειάστηκαν πάνω από πέντε-έξι χρόνια μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή για να γίνει εξομοίωση των προσφύγων με τους Συριανούς - το πιστοποιούν επίσημες αποφάσεις της διοίκησης, όπως αυτές για την ενοποίηση των απόρων. Επιπλέον από το 1925-1926 στις ληξιαρχικές πράξεις γεννήσεων, γάμων και θανάτων δεν αναφέρεται πια παρά σπανίως, η καταγωγή του πρόσφυγα. Όσοι έγιναν μόνιμοι κάτοικοι της Ερμούπολης Σύρου, δηλώνουν πλέον τη νέα τους διαμονή.

Ορφανά παιδιά, περ. 1926 (φωτ.: Near East Foundation)

Τον Μάιο του 1929 τέθηκε ο θεμέλιος λίθος για τον προσφυγικό συνοικισμό στην περιοχή του Ξηρόκαμπου. Την ίδια χρονιά κατασκευάστηκε το σχολείο, πλέον το 6ο Δημοτικό Ερμούπολης. Μεταξύ των εκπαιδευτικών και πρόσφυγες, όπως η Ευγενία Λαζάρογλου από τη Σμύρνη που υπηρέτησε στο σχολείο για 30 χρόνια.